

LİDERLİK STRATEJİLERİ OLARAK HİZİPÇİLİK/GRUPÇULUK VE KOLLAMACILIK*

Ayşe GÜNEŞ-AYATA **

Modern siyasi partiler, içinde çok farklı unsurları kapsayan partiler haline geldikçe ve sosyal tabanlarını genişlettikçe, partilerin, kadrosu ve programı birden fazla sosyal grup ve ideolojiyi temsil etmeye başlamaktadır. Çıkarların oturmuş ideolojiler halinde kristalize olmadığı III. Dünya ülkelerinde, bu kapsayış, çok çeşitli sosyal grupların ve hatta bazen kişilerin temsiline bile yol açmaktadır. Siyasi elitler halkın sınırlı temsilcileri haline gelmekte ve halk için de kendilerinden 'birinin' liderlik grubunda yer alması önem kazanmaktadır. Modern parti, çoğulcu bir altgruplar bütünü halini almaktadır. Böylelikle, ortaya çıkan hizipler/gruplar birbirleriyle rekabet ve çatışma içine girmektedirler. Von Beyme, bu çerçevede hizipçiliğin/grupçuluğun gelişmesinin pek çok nedeni olduğunu ileri sürmektedir; parti yöneliminin ideoloji ve programdan çok güç ve hamiliğe dönük olması, merkezi olmayan bir finans sisteminin varlığı, parlamento grubu disiplininin olmaması gibi.¹

Hizipçilik/grupçuluk, siyasi partiler için 'kötü' olarak nitelendirilmektedir. Destek bulmanın en önemli yollarından biri olan kollamacı siyasetin, modern demokratik temsil sistemleriyle uyuşmayacağı düşünülmektedir. Ancak, ben burada, kollamacılık yoluyla parti yerel teşkilatlarının daha demokratik bir nitelik kazanmalarına da, tabandaki üyelerinin isteklerine karşı daha duyarlı hale geldiklerini ileri süreceğim.

Bu çalışmada, Türk siyasetindeki yerel siyasetçiler tarafından destekleyicilerini örgütlemeye kullanılan stratejileri, bu stratejilerin belli koşullar altında destekçilerce meşrulaştırılması ve muhafazasını tartışacağım.

Verilerim, bir siyasi partiyi, 1980 askeri darbesinden sonra kapatılan Cumhuriyet Halk Partisi'ni dayanak almaktadır. Ancak, 1983'den sonra, bu partinin bünyesinden, her ikisi de onun devamı olduğunu iddia eden, iki si-

* «Factionalism and Clientelism as Strategies in Leadership» başlıklı tebliğden Özlem ve Nüvit Tarhan tarafından tercüme edilmiştir.

** Doç.Dr., ODTÜ Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi .

1 Von K.Beyme, *Political Parties in Western Democracies*, Gower, London, 1985.

yasi parti çıkmıştır. Aşağıda tartışacağım parti-içi siyaset yalnızca CHP'ne özgü değildir, değişik kaynaklar böylesi bir durumun diğer partilerde de mevcut olduğunu ileri sürmektedir.²

Yerel siyasetle temel liderlik stratejisi, grup kollamacılığı yada etnik köken, sendikalar gibi diğer kurumları kullanma yoluyla kişisel destekçiler oluşturmaktadır. Bu, parti içindeki işlerle yoğun bir meşguliyet anlamına gelmektedir; parti liderinin zaman ve çabasının çoğu parti-içi rekabete yönelik olmakta ve seçmenlerle yalnızca seçim dönemlerinde ilgilenilmektedir.

Bu durumda yerel parti lideri nasıl destekleyici bulmaktadır? Bu soruya cevap vermeye yerel liderlerin kimler olduğu ve liderlik yapısının ne olduğuyla başlayalım.

Liderliğin temel özelliği açık olması, bir başka deyişle, her zaman seçimle olmasa da kazanılmış bir statü olmasıdır. Daima resmi bir yerel teşkilat liderinin -ki bu her zaman 'gerçek' lider olmayabilir.³ olmasına karşın, liderlik sınırları çok belirli değildir. Yine de, hakkında çıkarılan yoğun dedikodular ve bazen de aleyhine kanıtlar sözkonusu olabilse de, bu resmi lider, partinin bölgedeki tüm hareketlerinden sorumludur. Bununla birlikte, yerel lider olmak beraberinde kazanç ve itibar getiren onurlu bir durumdur. Yerel parti liderliği hiyerarşiktir ama bu hiyerarşinin partinin yasal ve resmi yapısına aynen karşılık gelmesi zorunlu değildir. Resmi olarak, bir teşkilat başkanı bir sekreter, bir sayman ve ilçedeki seçmen ve oy sayısına bağlı olarak 7-13 arasında değişen sayıda yönetim kurulu üyesi bulunmaktadır. Eğer parti içindeki en güçlü kişiler, resmi teşkilat başkanı olmaz veya olamazlarsa, bu kurula girmeyecekler ama 'adam' larını burada bulunduracaklardır. Parti, belediye meclisinde de seçimle elde edilmiş bazı pozisyonlara sahiptir. Eğer mümkünse, nüfuzlu kişiler bu pozisyonlara aday olmaya ve seçilmeye çalışacaklardır. Eğer mümkün değilse, kendilerine yakın bir müttefik yada bir akrabayı bu pozisyonlara getirmeye çabalayacaklardır. Yerel teşkilatın lider kadrosu belediye başkanı (eğer parti yerel bakımdan iktidarda ise), belediye meclisi üyeleri, yerel yürütme kurulu üyeleri ve birkaç etkili hizip/grup liderinden oluşmaktadır. Bu, toplam olarak, hepsi aynı miktarda güç ve itibar sahibi olmayan 20-30 kişiye karşılık gelmektedir. Bu kişilerin hepsi birbirleriyle yoğun bir rekabet içindedir ve her zaman için, kurulan veya bozulan klikler, ittifaklar ve arkadaşlıklar sözkonusudur. Dahası, özellikle de liderliğin daha aşağı kademelerinde, daima, liderlik grubuna girmeye çabalayan bir başka grup (genellikle daha geniş bir grup) mevcuttur. Dolayısıyla, liderlik kadro-

2 S.Sayanı, "Aspects of Party Organization in Turkey", *Middle East Journal*, Spring 76, 1976.

P.Syzliowich, *Political Change in Rural Turkey: Erdemli*, the Hague (Moutonco), 1966.

3 "Gerçek" Duverger'in kullandığı anlamda kullanılmıştır. M.Duverger, *Political Parties, their Organization and Activity in the Modern State*, London (Methuen), 1965, s.10.

sunun içinde olduğu gibi liderlik kadrosunun dışındaki diğer üyelerle de, sahip olunan pozisyonun korunması açısından bir rekabet bulunmaktadır.

Bu rekabet, ancak, parti faaliyetleriyle ilgilenme dereceleri ve toplam sayıları bakımından sınırlı olan destekçilerin artırılmasıyla kazanılabilir. Bu rekabetin partinin oylarının artışıyla yalnızca dolaylı bir ilişkisi vardır. Liderlik ve parti destekçisi bileşimlerini gösteren ampirik örnekler çeşitlidir. Bu çeşitlilik, liderlerin, destekçi toplamada ve bağlantı ağlarını oluşturmada, farklı konularla değişen stratejilerini işaretlemektedir.

İzleyen bölümlerde iki farklı ampirik örneği ele alıp, kıyaslayacağım.

KÖYLÜ SİYASETİ VE DİKEY BAĞLANTILAR: KALELİ⁴ ÖRNEĞİ

CHP'nin Kaleli teşkilatı, bir tarım kasabası ile çevresindeki 52 köyden oluşan, yaklaşık 75.000 kişilik nüfusa sahip bir alandan sorumludur. Yöre sakinlerinin ekonomik ve sosyal durumu, son 20 yıl içinde, görece bir değişmezliğe sahiptir.

Kaleli'deki parti üyelerinin sosyal konumları homojen bir nitelik sergilemektedir ama parti, liderlik bakımından, son derece hiyerarşik bir güç yapısına sahiptir. Liderler, orta-adamlar (middlemen) ve destekçilerin tümü, bir temel strateji, yani, hami-adamı ilişkileri kanalıyla, birbirleriyle yarışmaktadır.

Kaleli'deki CHP liderleri üç tip ilişkiyi gözönüne almak zorundadırlar: Lider, herşeyden önce, parti merkezi ve parti il teşkilatıyla ilişkilerini düzenlemek durumundadır. Ayrıca diğer liderlerden gelen rekabete karşı uyanık ve duyarlı olmalı, aynı zamanda da, destekçileriyle ilişki kurmalı ve bu ilişkileri sürdürmelidir. Kısacası, bu üç tip ilişki üstler, eşitler ve astlar arasında cereyan etmektedir. İlişkilerde kullanılan araçlar, liderler ve destekçilerinin sosyal konumlarının yapılarındaki kaynaklar, bu üç tip ilişkinin özelliklerini ve liderin içinde bulunduğu otorite ve güç ilişkilerinin tipini değiştirecektir.

Destekçiler ve Dikey Bağlantıları

Yerel teşkilattaki, hizipçilik/grupçuluk, gücün kaynağı, tüm bunlar destekçilerle, yani, alt kademelerdekilerle kurulan ilişkilerden kaynaklı hususlardır. Bu yüzden incelemeye bu konuyla başlayacağım. Sözü edilen ilişki, temelde, liderler ve destekleyicilerinin sosyal konumları ve sınıfsal durumlarına dayanmaktadır. Bir tarım kasabası durumundaki Kaleli çevresinde çoğunlukla ufak araziler üzerinde tek ürün yetiştiriciliğine dayalı köylü üretimi

4 Kaleli ilçenin gerçek ismi değildir.

egemendir. Partinin faal üyeleri delegeler⁵ ise iki gruptan oluşmaktadır: Zengin köylüler ve köy girişimcileri. Her iki grup da hali vakti yerinde kişilerden meydana gelmiştir. Bu durum, yörede, nüfusun çoğunluğunu oluşturan köylülerin geçimlerini sağlayabilecek olandan az toprağa sahip olduğu ve aile-içi geliri, genellikle şehirlerde süreli işçilik yapmak gibi tarım-dışı işlerden kazanılan ücretle desteklemek zorunda kaldığı genel sosyo-ekonomik durumla keskin bir tezatlık göstermektedir.

CHP bir sol-kanat partisi olduğundan, toplumun fakir kesimlerinin parti içinde daha fazla temsil edileceği düşünülebilir. Ancak, partinin bu sosyal bileşimi hiç de tesadüfi değildir; delegeler siyasette hizmet sunabilecek ve siyasetten de fayda sağlayabilecek kişilerdir. Köylerde, delegenin misafirperver olması, kasaba merkeziyle bağlantılar kurması, yani, sık sık kasabayı ziyaret etmesi, köyün bilgi merkezi olması ve dolayısıyla gazete okuyup haberleri izlemesi, köyünün ve köylülerinin sorunlarını ifade etmede başarılı olması, başka deyişle, dış dünyanın farkında olması ve bu nedenle eğitilmiş (resmi eğitim almış veya kendini eğitmiş) olması beklenmektedir. Bu işlevlerin yerine getirilmesi, siyasete ayrılacak boş zaman ve böylesi faaliyetleri mümkün kılacak yeterli geliri zorunlu kılmaktadır.

Bu grup için, siyaset, kasabadaki nüfuzlu kişilerle bağlantı kurmak ve bağlantıları sürdürmek için iyi bir araçtır. Türkiye gibi, kaynaklara ulaşmanın sınırlı olduğu bir ülkede, böylesi ayrıcalıklı davranışlar zorunlu görülmektedir; bu tür bağlantıların kurulması, girdi, kredi, makina gibi tarımsal olanaklar ile doğrudan veya dolaylı olarak devlete bağlı bürokratik formaliteleri kolaylaştırmaktadır. Hami-adamı ilişkileri konusundaki literatürün büyük bölümünde de ileri sürüldüğü gibi, bu ilişki, kaynakların kısıtlılığı merkezinde şekillenmektedir. Kaynaklara ayrıcalıklı ulaşma olanağı sağlayacak bir hamî/aracı ile doğrudan bağ kurmak, en önemli husustur. Partinin yerel liderliği, bu tür bağların zorunlu oluşunu fazlasıyla kullanmakta, delegelerin ihtiyaç duydukları kaynaklara ulaşmalarını sağlayacak hamî-adamı ilişkileri kurulmaktadır. Kollanan kişiler de, sağlanan kaynaklar karşılığında, destekçiler haline, liderlerinin takipçileri haline gelmektedirler.

Destekçiler, liderlerini, ihtiyaç duydukları kaynağın çeşidine göre seçeceklerdir. Örneğin, devletten kredi almak isteyen biri, bürokrasi ağları içinden nüfuz sahibi bir kişiyle bağlantı oluşturacaktır. Bu liderlik kadrosunda bir çeşitlenmeye yol açmaktadır. Özetle, belirli liderlerin ve kaynak tiplerinin, lider ile destekçileri arasında kurulan bağlantıların niteliğini etkilediği ileri sürülebilir. Diğer yandan, liderler destekçilerinin seçiminde, bu kişilerin köylerinde ne derece etkili olduğu, daha farklı alternatiflerin olup olmadığı,

5 Delegeler, parti-içi seçimlerde oy kullanma hakkına sahip kişilerdir.

destekçilerin partiyi ne kadar iyi temsil edeceği konularında yargıda bulunmaya çalışacaklardır. Çoğu örnekte, böylesi kişileri bulup seçmede bir sıkıntı mevcuttur, zira, istenilen niteliklere sahip kişilerin çoğu zaten diğer partilerin destekçileri arasına katılmış olmaktadır.

Bir partide üyelik düzeyinin düşük oluşu, delege olabilecek aday sayısının ve olası destekçi sayısının da sınırlı kalmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, lider için destekçilerini arttırmak, genellikle, diğer potansiyel liderler zararına işleyen bir süreçtir. Lider açısından en önemli strateji, güvенеbileceği destekçilerden oluşan bir çekirdek grup oluşturmaktır. Dolayısıyla, lider, sadakat ilişkileri kurmaya çabalar. Hami-adamı ilişkilerinin bir tipi, 'hamilik'⁶, özellikle sadakata dayalı bir niteliktedir. Kaynakların haminin sahipliğinde olduğu durumlarda hamiyete bağımlılık büyüktür. Ancak, bizim örneğimizde, bu geçerli değildir zira burada kaynaklar, hamiyet tarafından, kişisel ilişkileri kanalıyla organize edilmektedir; bu anlamda hamiyet, aslında, aracıdır. Hamiyet-adamı ilişkilerinin ikinci biçimi, 'kollamacılık', az bir sadakat içermektedir. Zira destekçiler ihtiyaç duydukları her 'iyilik' için farklı araçlar kullanabilirler. Bu nedenle, karşılıklı olsa bile ilişki maddidir ve pek fazla sadakat gerektirmez. İyiliklerin herbiri, destekçiler tarafından, bire-bir karşılık temelinde geri ödenir, dolayısıyla, dengeler çok kolay kurulmaktadır. Çoğu durumda, iki taraf da yapılan anlaşmanın bozulmamasını tercih etmektedir. Elbette ki ilişki, özellikle yapılan iyilikler bir vatandaş olarak kullanılan hakları adınaysa, pek de eşdeğer olmayan bir alışveriş içermektedir. Ancak, böyle bir hakkı kaynaklara ulaşmayla sağlarken 'aracı' konumunda olan lider destekçisine (adamına) hizmet götürmüş olmaktadır çünkü kısıtlı olduklarından kaynakları kullanmak mümkün değildir yada ancak kullanılacağı amaç için çok geç olduğunda kaynak bulunabilmektedir.

Böylesi pragmatik ve maddi bir aracılık süreci içinde, parti ideolojisi olarak Sosyal Demokrasi özel bir anlam kazanmaktadır. Bir dağıtım ideolojisi rolünü üstlenmekte ve parti delegelerine, köydeşlerine karşı, parti iktidara geldiğinde fakire, kendilerine verilen ayrıcalıklı statü sayesinde, daha fazla kaynak dağıtımını yapacağını söyleme ve iddia etme imkanını tanımaktadır. Sosyal Demokratlar bu pragmatik yönelimle parti ideolojisi arasında herhangi bir uyumsuzluk görmemektedirler.

Kısaca, liderler, delegeler arasındaki destekçilerini arttırmaya çabalamaktadır. Çünkü delegeler yerel parti kongrelerinde oy kullanmakta ve parlamento üyeliği, belediye başkanlığı, yerel teşkilat ile belediye meclisi üyeliği için partinin adaylarını belirlemede de oy vermektedir. Bu işlevlerin yeri-

6 Hamilik ve kollamacılık arasındaki ayrım Weingrod'dan alınmıştır. A.Weingrod, "Patrons Patronage and Political Parties", *Comparative Studies in Society and History*, 1968, s.377-400.

ne getirilişinde en yaygın strateji, hami-adamı ilişkileri kurmaktır. Bununla birlikte, bizim özgül örneğimizde, ilişki kollamacılığa dönüşmektedir zira haminin bağlantıları kanalıyla elde ettiği kaynaklara ve sınırlı ama karşılıklı sadakat temelinde dayanmaktadır. Destekçileri arttırmak, daha fazla bağlantı oluşturmak ve kaynaklara daha fazla ulaşma imkanı demektir.

Bu, bizi, ikinci küme ilişkilere götürmektedir; aynı pozisyondaki kişilerle ilişkiler, başka deyişle liderlik içindeki ilişkiler.

Rekabet, Hizipçilik/Grupçuluk ve Koalisyonlar

Kaleli parti liderliğinde, birbirleriyle kanbağı olabilen ama partiye ve ideolojisine bağlılığı bakımından kendi farklılığını vurgulamaya çalışan iki grup, güç için rekabet halindedir. Bu gruplardan biri tüccarlar, diğeryse serbest meslek sahipleridir. 1977'den 1980'e kadar yerel parti teşkilatında hakim olan grup, kasabanın yerlisi ailelerden gelen ve büyük şehirlerde eğitim görmüş olan genç serbest meslek sahipleriydi. Öğrenimleri sırasında solcu öğrenci hareketlerinden etkilenmişler ve bu ideolojilerin sesini duyurmak üzere kasabalarına dönmüşlerdi. Diğer grup ise, güç dayanaklarını serbest meslek sahiplerine kaptıran zengin kasaba tüccarlarıydı. İlişki, temelde, değişik kümelerden insanlar, değişik bağlantılar ve kaynaklar açısından bakıldığında, farklı ilişki türlerini de içermekte olan bir rekabet ilişkisiydi. Ancak, bu iki grubun, özellikle de belediye seçimlerinde, çok çabuk bir şekilde ittifaklar oluşturduklarını da gördüm. Bunun nedeni, dış düşmanlarla, yani diğer partilerle rekabet içinde olmaları ya da birbirleriyle oldukça yakın-hatta bazen ak-raba- olan bir topluluk teşkil etmeleri olabilir.

Bununla birlikte, belediye meclisi seçimleri söz konusu olduğunda rekabet yoğunudur. Kaleli'de, CHP, yerel bakımdan uzun süredir iktidarda değildi ama hep iktidar yarışındaydı ve belediye meclisinde önemli sayıda sandalyesi bulunmaktaydı. Belediye içerisinde liderlik gücünü ele geçirmenin iki türlü yararı vardır: İşadamları açısından pazarın kontrolü önemlidir ve belediyenin pazar üzerinde, ticaret lisansı ve fiyatlama sistemi üzerinde olduğu gibi mahallelere hizmet götürülmesi konusunda da güç sahibi olması nedeniyle, işadamları için belediyede doğrudan karar verici güç sahibi olmak kendi işleri bakımından önemlidir. Diğer yandan, Kaleli, özellikle istihdam açısından sınırlı olanaklara sahip bir kasabadır. Böyle bir işveren fonksiyonu olması, serbest meslek sahipleri açısından bir ayrıcalık kaynağı olarak hizmet görmesine neden olmaktadır. Dahası, belediyenin siyasi partiler dışında yöredeki tek örgütlü güç olması da kendi başına bir güç oluşturmaktadır. Belediye meclisi, dışardakiler için resmiyet taşıyan ve yeni ilişki ağları sağlayan po-

zisyonlar sunmaktadır. Belediye, ayrıca, kullanıma açık kaynaklar bakımından da bir bilgi kaynağıdır. Dolayısıyla, tüm bu hususlar kasabadaki serbest meslek sahiplerinin belediyedeki pozisyonlar için rekabete girmesine neden olmaktadır.

Bu rekabeti örneklemek için, 1977 belediye seçimlerindeki ortamı kısaca anlatacağım.

1977'de, CHP'nin Kaleli'deki seçimleri kazanabilmesi için çok az bir şansı vardır. Liderlik kadrosunun önemli isimleri, güçlerinin sınanmasını istemediklerinden, ancak kaybetme olasılığı çok düşükse adaylığı düşünüyorlardı. Bununla birlikte, yine de kazanma şansı olduğundan, parti, herhangi bir aday göstermemeyi-bu, önde gelen bir isim olmasa da-göze alamıyordu. Sonunda, yarı yabancı sayılabilecek bir isim üzerinde anlaşma sağlandı. Bu kişi, 1957'de belediye başkanı seçilmiş, yerli halktan biriydi ve o zamandan beri siyasetle ilgilenmemiş, kasabanın dışında yaşamıştı.

Ancak asıl rekabet belediye meclisi içindi. Genellikle 7 veya 10 sandalye CHP tarafından dolduruluyordu ve yalnızca merkezdeki liderler değil çevrelerindeki bir çok kişi de bu sandalyelere adaydılar. Dikkate alınabilecek iki kriter mevcuttu: Partideki güç hiyerarşisi ve oyların artırılması olasılıkları.

Parti liderleri bu pozisyonları, yalnızca hakettiklerini düşündüklerinden değil, parti için çalıştıklarını düşündüklerinden ve bu pozisyonların parti içi çatışmalarda güçlerini arttıracaklarını bildiklerinden de istiyorlardı. Fakat parti liderliği, yalnızca, partinin oylarını arttıracak kişilerden oluşmuyordu. Yerel bir seçimde, adayların kişilikleri de çok önemliydi.

Kaleli'nin, pek çok bakımdan, görece homojen bir topluluk olmasına karşın, bu topluluğu oluşturanlar kasabanın farklı meslek grupları ve bölümlerinden geldiği sürece, bu unsurlar gözönüne alınmalıydı. Çünkü insanlar belediye meclisinde, hizmet isteyebilecekleri ve kişisel olarak tanıdıkları birini görmek istiyorlardı. Dolayısıyla partideki güç hiyerarşisi, mesleki gruplar ve mahallelerin temsili, bu faktörlerin hepsi dikkatle incelendi ve resmi olarak parti yönetim kurulunda, gayriresmi olarak da nüfuz sahibi kişilerle liderler arasında tartışıldı. Sonunda herkesin üzerinde birleştiği bir sonuç oluştu: Partideki iki güçlü grup eşit olarak temsil edildi ancak bu tümünden grupların liderleri tarafından değil, bazen orta-adamlar tarafından da temsil biçiminde oldu. Her gruptan adayların dağılımı tüm yelpazeyi kapsayacak şekilde düzenlendi. Örneğin, işadamları grubunun adayı, A mahallesinden bir otomobil tamircisiydi; serbest meslek adamlarının adayıysa, B mahallesinden bir dükkan sahibiydi. Kuşkusuz burada, mali konular da önemli bir rol oynadı, zira yerel teşkilat kendi kendini finanse etmekteydi. Bu nedenle, para çıkartabile-

cek adaylar dikkate alındı.

Orta-adamların hizip/grup liderleri arasındaki hareketleri, koalisyon oluşturma'nın bir aracı haline gelmekteydi. Bu orta-adamlar, genellikle, dükkan sahipleri ve değişik refah düzeylerindeki zanaatkarlardır. Bilgi merkezi durumunda olmaları ve idarelerindeki bazı kaynaklar yoluyla, kendileri ve delegeleri arasında güven ilişkileri oluşturabilirler. Az sayıda delegeyi etkileyebilirler (ortalama 5-10). Bununla birlikte, taraf değiştirdiklerinde, parti-içi seçim sonuçlarını ve güç dengelerini etkileyebilmektedirler. Bu nedenle, hizip/grup liderleri, onlarla ittifak kurmak ve kendi güçlerini arttırabilmek için taleplerini karşılamak zorunda kalabilirler. Bu orta-adamların siyasetten, ticaret lisansı ve kredi almak, belediyeyle bir toprak sorununu çözmek, vb. gibi çok büyük olmayan beklentileri vardır. Dolayısıyla, tüm dikkatlerini yerel siyasete yöneltmekte ve pek seyrek olarak ulusal düzeydeki siyasetle ilgilenmektedirler. Serbest meslek sahipleriyle güvenli ittifaklar kurabilirler zira serbest meslek adamları enerji ve zamanlarının çoğunu ulusal düzeyde siyasete harcarlar. Kısacası, liderlik iki ana gruptan, işadamları ve serbest meslek sahiplerinden oluşmaktadır. Bunlar hamilik ve kollamacılık yoluyla destekçilerini arttırarak, güç tabanlarını pekiştirirler. Orta-adamların yardımıyla, özellikle yerel seçimlerde, parti dışındaki düşmanlarına karşı koalisyon oluştururlar. Ama bunların tümü, ilçe dışındakilerle kurdukları ilişkiler kanalıyla elde ettikleri kaynaklar için belli bağlantıları zorunlu kılmaktadır.

Dış Bağlantılar

Yerel parti siyasetinin dışında kalan iki farklı grup vardır. Bunlardan biri siyasi niteliktedir ama yerel değildir. Diğeriyse yerel nitelikte ama zorunlu olarak siyasi değildir. İlki parti genel merkezi, ikincisiyse yerel bürokrasidir.

Genel merkeze herhangi bir sorun götürülmediği sürece, parti genel merkezi yalnızca oylarla ilgilenir. Eğer parti seçimlerde oy kaybederse, ilçe başkan ve yönetim kurulunun parti içinde iktidarda kalması çok güçtür. Merkezi otorite tarafından genellikle bir bahaneyle görevden alınırlar. Bu başkanın sonraki yerel parti kongresinde göreve gelmesi de pek mümkün değildir. Bu bakımdan, oy kaybına uğramamak-bu, oyları arttırmak anlamına gelmese bile-önemlidir.

Yerel hizipsel/grupsal anlaşmazlıklar, ancak anlaşmazlık yerel olarak çözülemeyecek kadar büyükse, parti genel merkezine yansıtılmaktadır. Ancak, bu pek seyrek rastlanılan bir durumdur. Fakat, yerel hizipsel/grupsal anlaşmazlıklar parlamento seçimleri için aday listesinin belirlenmesi açısından kritik bir rol oynamaktadır. Çoğunlukla, her bir yerel liderin destek verdiği

farklı adaylar söz konusudur. Milletvekili adayları, yerel liderlerden bağımsız olarak, delegeler arasında kendi destekçilerine sahip olabilirler ve adaylar için, bu daha güvenli bir stratejidir. Ama, adaylar yerel liderlerle de ilgilenmek zorundadırlar çünkü tüm il düzeyinde kendilerini seçecek delege sayısı 4000'e karşılık gelmektedir. Yerel liderler, delege oylarını adaylar adına harekete geçirebilirler. Bu oylar karşılığında, milletvekillerinden, seçildiklerinde, kişisel iyilikte bulunmaları ve destekçileri için kaynakları mobilize etmeleri beklenmektedir. Bu nedenle, rekabet içindeki hiziplerin/grupların her biri rakip adayları destekleyeceklerdir. Ayrıca, adaylar, seçildiklerinde, gruplarının parti merkeziyle iyi ilişkiler kurmasını ve tekrar seçilebilmek için de yerel bakımdan güçlü kalacaklarını garanti etme durumundadırlar.

Yerel liderler, devlet kaynaklarının yerel dağıtımındaki kararlar üzerinde söz sahibi olan yerel bürokrasiyle iyi ilişkiler içinde olmak isterler. Bu koşullar altında, kolladıkları kişilere iyilik sağlayabilmek için yerel liderlerin böylesi bağlantılar kurmaları önemli hale gelmektedir. Yörel serbest meslek sahipleri, ortak toplumsal yaşam ve benzer geçmişleri nedeniyle, yöredeki bürokratlarla daha iyi ilişkiler kurabilirler. Üniversite eğitimi almış ve benzer yaşam stiline sahip olmaları sayesinde, serbest meslek sahipleri ve bürokratlar birlikte zaman geçiren bir arkadaş grubu oluştururlar. Serbest meslek sahipleri, destekleyicileri için bürokratlardan gördükleri iyiliklere karşılık, onların hükümetle olan-başka yerlere tayin gibi-sorunlarını parlamento üyelerinin yardımıyla çözmeye çabalarlar.

Özet olarak, yerel parti liderlerinin temel stratejisi, kendi grup destekçileri için bağlantılar oluşturmaktır. Bu bağlantılar, geliştirdikleri kollamacı siyaset açısından çok önemlidir zira iyilik yapmada kullanacakları kaynakları böylelikle harekete geçirmektedirler.

İŞÇİ SINIFI SİYASETİ VE YATAY BAĞLANTILAR:

TAŞLIK⁷ ÖRNEĞİ

Taşlık, Kaleli'den iki bakımdan çok farklıdır: İlk farklılık kasabanın sosyal yapısında, ikinci farklılıkta CHP'nin yerel bakımdan sahip olduğu güçtedir. Taşlık, son on yıldır büyük gelişme kaydetmiş bir kasabadır. İstanbul'un yakın çevresinde bulunması nedeniyle, önemli bir sanayi kasabası haline gelmiş, göçmen işçileri çekerek nüfusunu 12 yıl içinde 10 katına çıkarmıştır. Yani kasaba siyasetine hakim, heterojen bir işçi sınıfı nüfusu ortaya çıkmıştır. 1973'ten bu yana, CHP'nin kalelerinden biri haline gelmiştir. Yörede, CHP, sosyal-demokrat bir parti olması nedeniyle, oyların çoğunu kendine

⁷ Taşlık ilçenin gerçek ismi değildir.

çekmiştir. Bunun, oluşturulan liderlik yapısı ve stratejileri üzerinde etkisi olmuştur.

Taşlık'daki CHP siyasetinin ilk ve belki de en önemli özelliği, örgütlü olmasıdır. Sendikalar ve göçmen etnik grupların çeşitli demekleri, siyasetin odak noktasıdır. Dolayısıyla örgütsel hiyerarşi ve yapıların dikkate alınması çok önemlidir.

Taşlık'daki CHP liderliği 15-20 kişilik bir çekirdek gruptan oluşmaktadır ve 20-30 kişilik de potansiyel bir ekibe sahiptir. Bu liderliğin bileşiminde, sendika, etnik grup ve komşuluk demeklerinin liderleri ile, gittikçe azalan bir oranda, kasaba eşrafı, yani kasabalı iş adamları bulunmaktadır.

Sosyal kökenleri bakımından iki grubu ayırdedebiliriz: Zamanla etkilerini kaybeden işadamları ve göçmen işçiler. Sendika ve etnik topluluk liderlerinin hemen hemen hepsi Taşlık'a son 20 yıl içinde göç etmiş işçilerdir. Bu göçmen işçiler arasında liderlik konumunda olanlar vasıflı (genellikle teknik okullardan mezun olmuş), orta yaşlı (30-40) ve diğer işçilerden görece daha iyi durumda olan işçilerdir. Kaleli ve Taşlık arasında bir önemli farklılık, Taşlık'da, parti yörede büyük destek bulduğundan, adayların parti tarafından aday gösterildiklerinde kazanma şanslarının büyük olmasıdır. Dolayısıyla, liderler pozisyonlar için doğrudan aday durumuna gelmekte, bu da aralarındaki rekabeti arttırmaktadır. Hepsi, olabildiğince çok destekçiye ulaşmaya çalışmaktadır. Bununla birlikte, Taşlık'da siyasetin niteliği farklı olduğundan, destekçilere ulaşma da farklı yollardan olmaktadır.

Taşlık'da dört tip güç dayanağından sözedebiliriz: Komşuluk, sendikalar, etnik topluluk ve köyler. Köyler gücünü yitirmektedir. Tüm bu gruplar, partinin seçimle gelinen mevkilerinde ve belediye meclisi gibi partiden gidilebilen pozisyonlarda kendi liderleriyle temsil edilmek istemektedirler. Yani, pozisyonlar ve destekçiler için bu gruplar arasında bir rekabet ve çekişme vardır.

Güç ve Destekçi Kaynağı Olarak Örgütler

Taşlık'daki delegelerin en belirgin özelliklerinden biri, köy delegelerinin küçük bir bölümü hariç, delegelerin %75'inin hem örgütlü iş gücünün bir bölümünü oluşturmaları, hem de yöreye göçmen olarak gelmiş olmalarıdır. Önce, köy delegeleriyle ilişkileri çok kısaca anlatacağım, zira, bunlar sayıca azdırlar ve önemlerini kaybetmektedirler. Köy delegeleri, genelde, kasaba merkezindeki tüccarlarla hami-adamı ilişkisi içerisindeyler. Bu ilişkiler Kaleli'de anlattıklarım ile aynı niteliktedir. Ancak, köy delegelerinin yerini, gittik-

çe artan bir şekilde, köylerdeki işçiler almaktadır. Kasaba delegeleri ise, 1977'den bu yana, seçim merkezlerindeki parti üyeleri tarafından seçilmektedir. Bu, delegelerin, yerel olarak tanınan kişiler olarak, bir güç tabanlarının olduğunu göstermektedir. Bu kişilerin hemen tümü, Türkiye'nin değişik yerlerinden ve değişik etnik kökenlerden gelen göçmenlerdir. Bu göçmenler, değişik mahallelere dağılmış, birbirinden ayrı yerleşimlere sahiptirler. Göçmenlerin yöreye adaptasyonu sürecinde, etnik gruplar bir sosyal güvence mekanizması olarak önemli bir rol oynarlar. Yeni gelenlere yalnızca geçici barınma olanağı sağlanmakla kalmaz, üzerine bir ev inşa edilebilecek bir arazi sağlar, iş bulur ve zor zamanlarında borç para verirler. Bu nedenle, etnik topluluk göçmen işçi için vazgeçilmez olmaktadır. Bu faaliyetlerin örgütlenmesinde, etnik dernekler ile mahalle dernekleri merkezi rol oynamaktadır. Çoğu durumda, bu iki birliğin üyeliği birbirinin tekrarı görünümündedir zira etnik toplulukların dağınık bir yerleşimi vardır. Ayrıca etnik topluluğuna ve komşularına büyük sadakati olan işçi, topluluk liderleriyle hami-adamı ilişkileri geliştirebilir.

Delegeler üzerinde etkili olan bir diğer önemli örgüt, sendikalarlardır. Bu etki, yalnızca, Taşlık'daki işçilerin işçi sınıfı ideolojisine sadakatlarından değil, sendikaların siyasette doğrudan ve etkin bir rol oynamasından da kaynaklanmaktadır. Araştırma yaptığım yıllarda (1977-80), sol-kanat militanlığı ve işçi sınıfı aktivizmi Taşlık'daki günlük yaşamın bir parçası durumundaydı. Özellikle DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) yörede faaldi. Dolayısıyla, sendikalar, Türkiye'nin en büyük sol-kanat partisinde önemli rol oynuyorlardı.

Taşlık'da, sendika liderleri yerel CHP liderleriyle yakın ilişki içindedir. Sendika, yukarıdan, vasıflı ve görece daha iyi durumdaki işçiler tarafından yönetilmektedir. Sendika içinde pek az bir demokrasi söz konusudur ve işyeri temsilciliği için hemen hemen hiç seçim yapılmaz. Ancak sendika liderliği, etnik köken, komşuluk bağları veya hami-adamı ilişkileri yoluyla kişisel ilişkiler kurduğu sıradan işçilerin çıkar ve taleplerine duyarlı görünmektedir. Sendika liderlerini partide etkin kılan, yalnızca seçimlerde mobilize edebilecekleri oylar değildir. Tam tersine, bu önemsiz addedilebilir çünkü sendika liderleri, başka türlü davransalar da, işçilerin oyları parti için zaten garantidir. Ancak sendikalar parti-içindeki seçimlerde de delegeleri mobilize edebilmektedirler ve daha da önemlisi, parti-içi anlaşmazlıklarda ve seçimlerde kullanabilecekleri büyük miktarda fona sahiptirler. Sendikaların önemli bir avantajı, seçimle belli konumlara gelmeyi isteyen parti yerel liderlerinin seçimi için sağlayabilecekleri mali yardımdır.

Partinin yerel faaliyetleri, sendikalar tarafından finanse edilmektedir.

Sosyal-demokrat partilerin sendikalarla doğrudan bağlantısı olabildiği pek çok ülkede bunun yaygın olarak görülmesine karşın, Türkiye'de bu para yardımı yasal değildir. Bu yasa-dışılığın bir sonucu olarak, yerel sendika lideri, partiye ulaşım araçları sağlamak, yayın imkanlarını kullanırmak suretiyle dolaylı yollardan mali yardımda bulunarak, siyasal faaliyetlerinde bazı avantajlar sağlar. Tüm bu imkanlar, sendika liderinin tasarrufundadır ve bunları partiye iyilik olarak sunar. Sendikalar ayrıca, parti için eğitim programları uygulayabilir. Parti kahvelerinde parti ideolojisi hakkında sürekli tartışmalar olmasına karşın parti, sendikalardan bağımsız, sistemli bir ideolojik eğitim programına sahip değildir. Sendikalar bu boşluğu doldurmak iddiasındadır. Ancak bu bakımdan sendikalar arasında her zaman farklılıklar vardır ve partiyle sendikalar arasında da tam bir ideolojik ayrılık söz konusu değildir. Ayrıca parti aktivistleri arasında da sürekli olarak, çatışan görüşler mevcuttur.

Sonuç olarak, yöredeki sendika liderlerinin sendikayı siyasal isteklerini gerçekleştirmek için bir basamak gibi kullandıkları söylenebilir. Buna katkıda bulunan faktörlerden biri, sendikaların istihdam üzerindeki denetleyici gücüdür. Ek olarak, lider, genellikle partide ve sendikada, sadakat ve karşılıklılığa bağlı hamî-adamı ilişkilerine dayalı bir destekçi grubu oluşturmaktadır. Son olarak, sendika liderlerinin çeşitli kaynakların aracılığını yaptıkları söylenebilir.

Örgütsel Rekabet ve Sınıf Çatışması

Sendikalar, Taşlık'daki CHP teşkilatında oldukça etkindir ama yöredeki tek örgütlü güç olmadığı gibi, işçi sınıfının tek temsilcisi durumunda da değildir. Partide kendi işlevleri ve pozisyonlarını üstlenen her farklı güç grubu, diğer gruplarla rekabet halindedir.

Bu rekabetin ideolojik bir içeriği ve sınıfsal tabanı vardır. Göçmenler kasabadaki işçi sınıfını oluştururken, kasabanın yerlileri de tüccarlar tarafından temsil edilirler. İşçiler (göçmenler) sendikalaşmışlardır ve partinin sosyal-demokrat ve sol-kanat gruplarını temsil eden solcu militanlar durumundadırlar. Buna karşılık, tüccarlar için, CHP'nin geleneksel Kemalist ideolojisi yeterli kadar ilericidir ve bunlar sağ-kanat gruplarını desteklerler. Bu, CHP'nin yerel siyasetindeki en önemli ihtilaf konularından birini işaretlemektedir ve ayrıca da, koalisyonların oluşumundaki en önemli araçtır. Yerliler ile göçmenler yerel siyasetteki çatışmanın patlak verişinin temel kaynaklarıdır ve belediye dışında, göçmenler bu savaşı her cephede kazanmış durumdadırlar. Göçmen grupların liderleri aralarındaki farklılıkları gözardı edip, yerlilere karşı ittifak oluşturabilirler. Yerli-tüccarlar içinse, siyaset tek başına bir

amaç değil, kaynaklara ulaşmada bir araçtır. Dolayısıyla, belediye içerisindeki pozisyonlar arama süreci bu yolda bir basamak oluşturmaktadır.

Ancak işçiler için siyasetin kendi başına bir değeri vardır. Siyaset, işçi sınıfı dayanışması, sol militanlık, sosyalizm, işçilerin hakları, eşitlik, özgürlük, refah devleti ve işçilerin tüm bunlara ulaşmadaki gücü demektir. Bu nedenle, parti ve belediyedeki pozisyonlar bu amaçlara ulaşma savaşımında önemlidir. Göçmen işçiler ya devlet toprağına yada yörelilerin topraklarına geçtikten yaptıklarından, belediyenin toprak tahsisi konusundaki gücünden de etkilenmektedirler. Bu, belediye ile ilgili konularda söz sahibi olma mücadelesinin bir başka nedenidir. Belediyedeki tüm pozisyonları yerli ahaliden olanlara terketmek, işçi sınıfı için en büyük çıkar alanlarından birini düşmana bırakmak anlamına gelmektedir. Bu, özellikle de, tüccarların çıkarlarının sağ-kanat partileri tarafından temsil edildiğı düşünöldüğünde doğrudur. İşçilerin böylesi pozisyonlarda olmaması, belediyedeki işçi sınıfı çıkarlarının topyekün terkedilişini olacaktır. Bu nedenle, göçmenlerin liderleri belediyede de pozisyon elde etme çabasındadırlar. Buna karşılık, partideki tüccarların güç dayanağı kasaba değil köylere, ama çıkarları kasaba siyasetinde yatmaktadır.

Göçmen liderleri, kendi destekçilerini temsil edebilmek için, birbirleriyle de rekabet halindedirler. Her mahalle, her etnik topluluk ve sendika kendi adaylarının belediye meclisinde yer almasını istemektedir. Potansiyel adaylar, bu grupların her birinin belediye meclisinde temsil edilmesini mümkün kılamayacak kadar çoktur. Dolayısıyla, birden fazla güç tabanını birleştirebilen kişiler, diğerlerine göre, daha avantajlı duruma geçmektedirler.

Ancak, bu açıdan en önemli örgüt sendikalarıdır. Daha önce de belirttiğim gibi, sendikaların hazırda fonları bulunmaktadır ve destekçilerini de kolayca mobilize edebilmektedirler. Bu nedenle liderlik kadrosunun çoğunluğunun sendikayı doğrudan temsil ediyor olmaları da sendikalarla güçlü bağları vardır.

Etnik topluluk liderleri destekçi tabanını, ya ortak bir kökenden kaynaklı kültürü, yani benzer yaşam stillerini paylaşma yada kasabadaki hami-adamı ilişkileri aracılığıyla oluşturmaktadırlar. Göçmenler, kasabadaki en büyük sosyal güvencelerinin akrabalıktan sonra etnik topluluk olduğunu bilmektedir. Göçmen işçi ihtiyaç duyduğunda, etnik topluluğı ve liderlerini, kendisine iyilik ve yarar sağlamaları için harekete geçirebilmektedir. Bu nedenle yalnızca topluluğun iyi bir üyesi değil, ayrıca liderinin sadık bir destekçisi durumundadır. Bazı etnik gruplar açısından, böylesi bir liderlik ritüel nitelikte kazanabilir ki bu da aradaki bağları güçlendirmektedir. Mahalle demekleri-

nin liderleri için de benzer şeyler söylenebilir. Bu durumda, özellikle toprak problemi önemlidir ve bu problem, gecekondulu alanın tahsisi, toprağın çevrilmesi ve göçmenlere konut için satılması, inşaat maliyeti ile zorunlu geçim harcamaları yoluyla ortaya çıkmış göçmen borçları konularıyla çevrelenmiş durumdadır. Bu nedenle, göçmenin lidere duyduğu minnettarlık zamanla artmaktadır.

Değişik lider grupları, farklı güç kaynakları ve destekçi tabanları kullanarak, birbirleriyle rekabet etmektedirler. Temel amaç seçimle gelinebilecek bir mevki elde etmektir ki bu mevkiler arasında en yüksek, parti yerel liderliğidir.

Taşlık'ta parti yerel lideri önemli ve nüfuz sahibi bir kişidir. Ama gücünün gerçek göstergesi, "belediye seçimlerini kazanması"dır. Bu, yerel lideri önemli bir çıkmazla karşı karşıya bırakmaktadır. Yerel liderin belediye seçimlerini kazanmakla prestij de kazanacağı doğrudur fakat her iki pozisyonu birden-doğurdukları gerilim nedeniyle- elinde tutamaz. Belediye önemli bir hamilik kaynağıdır; iş olanağı, elektrik, su ve yol gibi belediye hizmetleri sayesinde, destekçiler mobilize edilebilir. Bu, yalnızca, hizmet tahsisi yoluyla parti menfaati için kollamacılık yolunu açmaz, ayrıca, hizip liderlerinin kendi desteğini oluşturmaya da yardımcı olur. Örneğin, yerel kongreden hemen önceki seçimlerinden yaklaşık iki yıl sonra, CHP'li belediye başkanı ile partinin ilçe başkanı arasında büyük bir anlaşmazlık yaşanmıştı. Belediye başkanına kıyasla, ilçe başkanının destek oluşturabileceği çok az aracı vardı. Seçimleri izleyen iki yıl içinde, belediye başkanı 100'den fazla kişiye belediyede iş vermiş ve bu işçilerin çoğu delege seçilmişti. Başkan, ilçe başkanından bağımsız, kendi güç tabanını oluşturmaya çabalamaktaydı. Bu, CHP adayı olarak yeniden seçilmeyi sağlayacak oylar için belediye başkanının ilçe başkanına bağımlı olması yerine, ilçe başkanının yeniden seçilmek için belediye başkanına bağımlı hale gelmesi demektir. Delegeler de belediye başkanının elindeki potansiyelin farkındaydılar. Bu nedenle, destekçiler ilk önce ilçe başkanına gidip onun onayını almaktan ziyade doğrudan belediye başkanıyla bağlantı kuruyorlardı. Dolayısıyla ilçe başkanı daha başka bağları harekete geçirmek zorundaydı. Bir önemli avantajı, iktidarda kalmak için kendi avantajına yönlendirdiği yerli-göçmen çatışmasıydı.

Yerel liderler, Kaleli'dekine benzer bir şekilde, resmi olarak parti genel merkezine bağlıydılar ama daha bağımsız bir güç tabanına sahip görünüyorlardı. Bunun çok önemli bir nedeniyse, merkezi devlet kaynaklarına daha az bağımlı olmalarıydı.

Bu bağımsızlık, Taşlık'ın bir gelişme bölgesi olmasının sonucudur. Çeşit-

li kaynaklara karşı talebin sürekli artmasına rağmen daha fazla yatırım, özellikle özel sektör olanakları mevcuttur. Yine de yerel kaynaklar, artan talepleri karşılayacak yeterlikte değildir. Tabii ki bu, belediyenin güç savaşında bu kadar önemli olmasının bir başka nedenidir.

Taşlık'ın hızlı bir değişim alanı olması özelliği, siyasi yaşamına da yansımaktadır. Siyasetin en belirgin niteliği hizipçilik/grupçuluk ve çatışmadır ki bu, liderliği her çatışmayı kendine destek oluşturmak amacıyla kullanma stratejisi uygulamaya itmektedir. Diğer yandan, çatışma alanları çok fazla ve çeşitli olduğundan, koalisyonlar oluşturulmaktadır ve bu koalisyonlar temelde bir tek ayrıntıya dayanmaktadır: Yerliler ile göçmenler arasındaki ayrılık.

SONUÇ

Her iki yörede de hizipçilik/grupçuluk yerel siyasetin ortak paydasıdır. Her iki yerel CHP teşkilatında da, parti liderleri güçlerine dayanak olacak sadık destekçiler grubu oluşturmak için birbirleriyle rekabet içindedirler.

Rekabet siyaseti Kaleli'de tamamen hakim bir görünümde dir. Her zaman dikey bağlantıların sözkonusu olması ve rekabetin önemli bir sınıfsal çatışma unsuru içermemesinden dolayı (aslında, çoğu durumda önemli bir çıkar çatışması bile yoktur), Bailey⁸ ve Boissevain⁹ tarafından tanımlanan hizipsel/grupsal formlar Kaleli'de hakim durumdadır. Grupçuluk/hizipçilik, partiyi kimin idare etmesi gerektiği, parti liderliğinin nasıl ve kime karşı sorumlu olması gerektiği gibi düşüncelerdeki farklılıkları içerebilir. Ancak bu farklılıklar, çatışan çıkarlara dayalı ideolojik anlaşmazlıklardan ziyade, değişik, hiziplerin/grupların meşrulaştırma ideolojileriyle ilişkilidir. Kaleli, zenginlik, gelişme ve değişim bölgesi olmadığından, kendi kaynaklarını yaratamamaktadır. Temel olarak devletin kaynaklarına dayanmak zorundadır. Böylesi kaynakları harekete geçirebilecek bağlantıları olan belirli bir grup ortaya çıkmakta ve bunlar, lider konumuyla, destekçi toplamak için bu kaynaklara ulaşma şeklindeki ayrıcalıklarını kullanmaktadırlar. Devlet görevlileri, parti merkez teşkilatı ve milletvekilleri ile ilişkide olanlar serbest meslek sahipleridir. Bunların yaşam stilleri ve eğitimleri diğer sosyal gruplar, özellikle kasabadaki işadamları karşısında, sözkonusu rekabette avantajlarına olmaktadır.

Taşlık'da da, sadık destekçiler toplamaya dayalı bir hizipçilik/grupçuluk mevcuttur. Siyasetin, sendikalar ve birlikler şeklindeki bir örgütsel bileşkesi bulunmaktadır ama bu örgütlerin iç mekanizması da liderler ve destekçileri

8 F. Bailey, *Stratagems and Spoils A Social Anthropology of Politics*, Oxford (Basil Blackwell), 1979.

9 J. Boissevain, *Friends of Friends Networks, Manipulators and Conditions*, Oxford (Blackwell), 1979.

arasındaki hami-adamı ilişkileriyle düzenlenmektedir. Her örgüt yalnızca parti içindeki güç için değil, ayrıca, kendi başlarına statü simgesi olan pozisyonlar için de yarışan örgüt lideri açısından bir güç kaynağı haline gelmektedir. Parti yerel olarak iktidardadır, dolayısıyla, partideki sandalyelerin belediye meclisindeki sandalyelere ve güçle prestij için büyük potansiyeli olan mevkilete çevrilebilmesi olasılığı büyüktür. Burada, işçi sınıfı siyaseti, hem sendikalar ve hem de örgütler (etnik veya komşuluk) nezdinde önemlidir. İşçi/göçmen örgütleri arasındaki güç rekabeti, bu örgütler yerli ahaliye karşı koalisyon oluşturmalarında, bir sınıf çatışması ve ideolojik anlaşmazlık konusu haline dönüşmektedir. Bu iki taraf yalnızca, çatışan ideolojilerin destekleyicisi değildir, kasaba ve partinin yönetimi hakkında da uzlaşmaz çıkarılara sahiplerdir. Dahası, her iki yörede de hizipçilik/grupçuluk hakimdir. Ancak bunlardan birinde, liderlerin uyguladığı strateji, destek ve kaynak için rekabettir. Diğerindeyse strateji, destek için rekabet, benzer kökenleri ve çıkarları temsil eden liderler arasında koalisyon ama grubun dışındakilerle çatışmadır. Kaleli'de, liderlik seçiminin az-çok bir kendiliğinden atanma (self-appointment) şeklinde gerçekleştiği ve resmi parti yerel liderinin seçilmesine rağmen, genel kabule dayalı olduğu bir informel siyaset hakimdir. Taşlık'daysa, formel demokratik süreç, parti teşkilatının tüm düzeylerinde işlemektedir; daha organize bir parti yapısı mevcuttur ve kararlar daha büyük katılımı alınmaktadır.

Kaleli'deki liderlik stratejileri, sosyal stabilite ve siyasi statükonun bir yansımasıdır. Taşlık'daysa, bu stratejiler hızlı bir sosyal değişimin ve siyasal zafer için duyulan istek ve ümidin sonucudurlar. İlk örnekte, liderlerin gücünün sosyal dayanağı köylüler, ikincisindeyse örgütlü işçi sınıfıdır. Hepsinden öte, liderin uyguladığı stratejiler, destekçilerin sosyal köken ve geçmişleriyle yakından ilişkilidir. Bu iddia, Kaleli ve Taşlık'da köylüleri kendilerine çekmeye çalışan işadamlarının uyguladığı stratejilerin benzerliğiyle desteklenmektedir.

Türkiye siyasetinde kollamacılık, 1950'den itibaren devletin çevreye gitkiye artan bir şekilde girişile gelişmiştir. Demokratikleşme ve çok partili sistem de bu sürecin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Kollamacılığın kaçınılmaz bir şekilde demokratikleşmeye yolaçtığı iddia edilemezse de, bu yolla, liderlik, tabanın taleplerine karşı duyarlı olmaya zorlanmıştır.